

Radim Uzel

**CESTY
ZA ROMANTIKOU
A EROTIKOU**

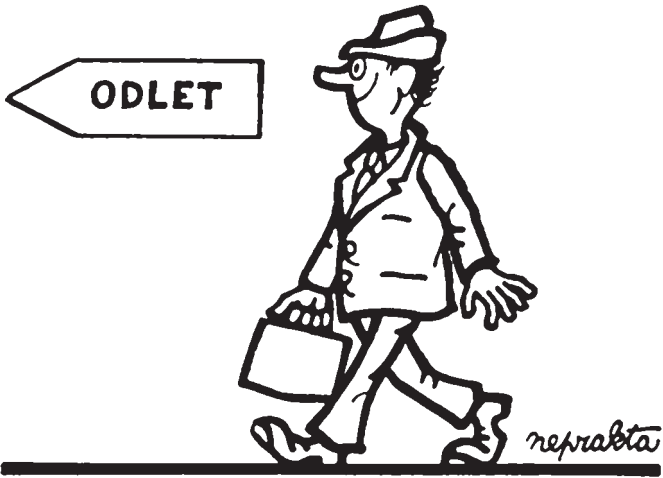

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Cesty za romantikou a erotikou

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Cesty za romantikou a erotikou

Radim Uzel

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Vydání této knihy podpořila firma
Simply You Pharmaceuticals a.s.

Text & Photos © Radim Uzel, 2014

Illustrations © Jiří Winter, 2014

Cover © Josef Kroupa, 2014

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2014

ISBN 978-80-7425-226-6

Není žádným tajemstvím, že v dobách mého mládí to bylo s cestováním do zahraničí špatné. Státní hranice jsem poprvé překročil v jedenadvaceti letech (1961). Byl to takzvaný „malý pohraniční styk“. Dostali jsme k občanskému průkazu jakýsi papír a mohli jsme cestovat do vzdálenosti 50 km od hranic do spřáteleného Polska. Unikátní zážitek!

Další cesta byla ještě atraktivnější. Už jako mladý lékař jsem se dostal poprvé k moři. To jsem v dětství ani nedoufal, že sám na pobřeží Černého moře v Bulharsku ochutnám, že je v moři voda opravdu slaná. To mi už bylo 23 let. A potom dlouho nic. Snad jenom občas do NDR za účelem pašování levného dětského oblečení pro dceru. Bylo v tom jakési dobrodružné napětí, když nám to zboží na hranicích celníci zabavili. Občas taky nezabavili.

V mých padesáti letech se najednou otevřel celý svět. Jakýsi básník praví, že když lev vychází z klece, vychází zpravidla divoce řvoucí. Sice jsem neřval, ale vrhl jsem se na to cestování s celou vášnivostí stárnoucího kmeta. Od padesáti do šedesáti jsem procestoval všechny světadíly kromě Antarktidy.

Do Afriky jsem jel za odměnu jako výherce celosvětové soutěže o nejlepší rozhlasový pořad v rámci sexuální výchovy. Kromě fantastického safari jsme se podíleli na aktivitách afrického svazu propagujícího plánovanou rodičovství a antikoncepci. V Austrálii jsem se zúčastnil rovněž celosvětové odborné konference o potrtech. Čínu jsem si vybral jako zajímavou zemi uplatňující již po léta takzvanou politiku jednoho dítěte. Je to jediná cesta, kterou jsem podnikl i se svou manželkou. V Chile jsem byl na obrovském celosvětovém setkání gynekologů a porodníků. Každá cesta trochu jiná.

Psal jsem si o tom zápisky a moji kamarádi mě přesvědčili, že jsou docela zajímavé. Já vím, že cestopisy píše dnes kdekdo. Od dobrodruhů cestujících stopem až po prezidenta republiky na oficiálních státních návštěvách. Víím, že ten stopař to má asi trochu zajímavější než prezident. Gynekolog a sexuolog se zase na každou zemi dívá speciálním pohledem. A když má člověk už na zádech pět křížků, nepohrdne občas i nějakým cestovním pohodlím.

Myslím, že právě ta různorodost těch čtyř cest: subsaharská Afrika s divokými zvířaty, téměř tropická Austrálie s potápěním do korálových útesů, Čína křížem krážem a Chile od severních pouští až k jižním dosud činným sopkám, by mohla zajímat i českého čtenáře. Zejména, pokud jsou tyto cesty zarámovány účastí na gynekologických a sexuologických akcích. Na cestách jsem si dělal poznámky a teď jsem všechny ty cestovatelské zážitky sepsal.

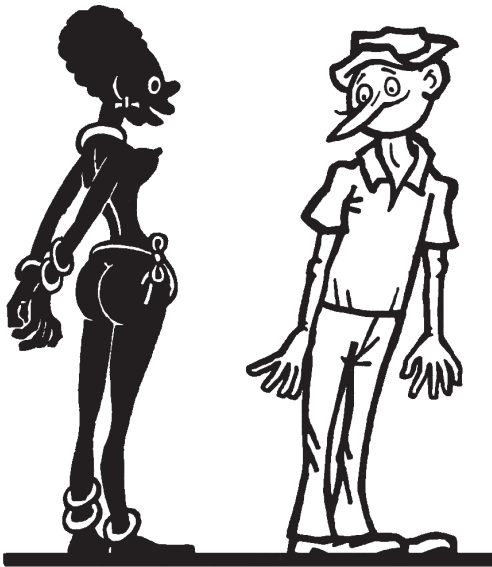
Radim Uzel

Výlet do Afriky jsem vyhrál v soutěži o nejlepší rozhlasový pořad s tématem sexuální výchovy. Možná, že si někdo ještě vzpomene na „Červené uši“, později „Červenání“, pořad, který v pozdních večerních hodinách vysílalo několik rozhlasových stanic. Ten pořad jsme připravovali a vysílali na základě telefonických dotazů posluchačů. Ty nejvíce zajímavé odpovědi pak vyšly v několika sešitech prodávaných před léty v českých trafikách. Občas ještě potkávám nějakého pamětníka, který si svůj památeční exemplář Červených uší dává podepsat.

V americkém Populačním institutu ve Washingtonu, známé instituci zabývající se demografickým výzkumem, byla vypsána celosvětová soutěž o nejlepší rozhlasový pořad z oblasti reprodukce. A jelikož, jak je obecně známo, se člověk rozmnožuje způsobem pohlavním, byla dána přednost problematice sexuální. Dotazy byly z oblasti plánovaného rodičovství, antikoncepce, sexuálně přenosných nemocí, intimních sexuálních problémů a partnerských vztahů. Podobná témata většinou „táhnou“. O sexu se odjakživa lidi rádi baví. V hospodě u piva, na operačním sále mezi operacemi, ve škole o přestávce nejen ve třídách, ale i ve sborovně, v továrně u pásu, ba dokonce i ve vězeňské cele jsou sexuální témata jedním z nejčastějších námětů hovoru. Také zdravotní výchova v oblasti sexuality je obecně mnohem lépe přijímána než poučení v oblasti správné výživy, propagace nekuřáctví nebo boje proti alkoholismu. První cenu vyhrála, jak jinak, londýnská BBC. A stříbrná medaile, světe, div se, putovala k nám za Červené uši, jejichž několik dílů jsme pochopitelně za účelem účasti v soutěži nechali přeložit do angličtiny.

Cena nebyla finanční, jako autor pořadu jsem byl odměněn bezplatným výletem na safari do Tanzanie. A jelikož to organizoval americký Populační institut, nebylo to jenom safari, ale také návštěva afrických organizací plánovaného rodičovství.

Za sexuální rozhlasový pořad jsem tedy pobýval mezi divokými zvířaty rovníkové Afriky. A také jsme navštívili africké organizace zabývající se nejen antikoncepcí, ale třeba i péčí o padlé dívky.

Pátek 21. listopadu

Odlet z Prahy 6.35 ráno linkou KLM, v Amsterdamu pak přestup do podstatně většího Boeingu – tady jsem se setkal se zbytkem výpravy. Celkem 25 lidí, z toho 10 výherců mediální soutěže, zbytek pak Američani – členové Populačního institutu z Washingtonu. Jak jsem pochopil, tak si cestu platí sami, zatímco my to máme od nich za odměnu. Z Evropy jsme tu celkem čtyři, dva lidi z Velké Británie, jeden z Francie (to je ovšem americký novinář) a já. Dobrý duch

zájezdu – sekretářka Populačního institutu jménem Devinka – mi hned v letadle připevňuje jmenovku a dodává informační brožurku s podrobným programem a seznamem všech účastníků. Každý tu má fotografii a životopis. Mnohé Američany znám už z Populační konference v Káhiře, nebo ze svých cest do USA. Zvlášť sympatický je prezident institutu Werner Fornos, kterého už snad mohu počítat mezi své přátele, a jeho žena Moyne. Taký jejich sekretářka Devinka byla už na konferenci v Káhiře. Slovenští kolegové jí tam říkali „Děvínská“. Tentokrát tu však žádné kamarády Slováky nemám a jsem tedy po celou dobu zájezdu odkázán na cizojazyčné prostředí.

Z Amsterdamu je to do Dar es Salaamu v Tanzanii 11 hodin letu + 2 hodiny časový posun. Odlet 10.25 hodin, přilet 23.15. Po přiletu skleníkové vedro, přijetí na letišti v salónku pro VIP, tři slavnostně oděni černoši v tmavých oblecích s kravatami, neustále se smějící sněhobílými zuby – je to jeden úředník z ministerstva turistiky, druhý z ministerstva zahraničních věcí a třetí je za nevládní společnost pro plánované rodičovství. Dodávkové auto vezlo kufry, ostatní jsme jeli do hotelu dvěma mikrobusey. První nepřijemnost – nejluxusnější hotel ve městě Sheraton je náhle bez elektrického proudu, jakož i okolní městská čtvrť. Než to personál jakž takž zorganizoval při baterkách a nouzovém osvětlení, šel jsem se zavazadly pěšky do 6. poschodí. Nefunguje klimatizace a neteče voda – ještě že mám s sebou baterku. Můj spolubydlící Nick C. Stout – to je ten Američan z pařížského vydání International Herald Tribune – těžce usedl do křesla a pravil: „Vítejte ve třetím světě!“

Asi za půl hodiny začalo svítit světlo a téci voda. Taký vzhledem k air condition se svět jeví hned v příjemnějších barvách, však už jsem smrděl jaksepatri. Užil jsem tabletu proti malárii a usnul spánkem spravedlivých.

Sobota 22. listopadu

8.00 snídaně – jako ve všech mezinárodních hotelích s několika hvězdičkami. Navíc černoška umíchá na přání libovolný počet vajec

nebo vaječnou omeletu. Dobrý sýr s feferonkami, žlutý meloun si tu pokapávají citrónem, což taktéž činím. Mikrobussem návštěva různých vládních institucí, také hlavně několik úřadoven UMATI (to je nevládní organizace jako naše Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu). Nejzajímavější byla návštěva školy pro padlé dívky. Pokud během školní docházky otěhotní, což zde není bůhvíjaká zvláštnost, tak ji ze školy vyloučí. UMATI se o ně stará tak, že jim zajišťuje pokračování školy, učí je pečovat o dítě a taky v této péči pomáhá. Vše mám vyfotografováno, nafilmováno a shromážděny tiskové materiály. V jedné stanici UMATI předvedli taky antikoncepční divadelní hru, jinde zazpívali a zatančili. Taky jsme navštívili ústředí celostátní organizace tanzanských žen.

Odpoledne byla v hotelu tisková konference se zástupci místního tisku. Vedoucí výpravy a ředitel Populačního institutu z Washingtonu Werner Fornos mne stále všem představuje a současně si stěžuje, jak je u nás v Praze draho a jak jsou tam taxikáři sprostí a okrádají cizince. Má s tím zkušenosti, v Praze byl už dvakrát.

Vyvrcholením programu bylo večerní předávání cen. Přítomen premiér a ministr zahraničních věcí, televize, novináři, všichni černí jako uhel. Jako kulturní vložka tančí černošský soubor písní a tanců. U velkého kulatého stolu pro osm osob jsem byl jediný bílé pleti – vedle mne seděl sympatický velvyslanec republiky Togo. Přesvědčoval mne o tom, že Radim zní jeho uším jako ryze muslimské jméno. Celkem mne to překvapilo. Do postele jsem se dostal ve 23.00 hod., Nick šel ještě oslavovat do baru, je přece jenom o něco mladší.

Neděle 23. listopadu

Ráno dost brzo budíček (Nick ho natáhl už na 6.30 hod.). Po snídani odjezd mikrobussem na letiště Dar es Salaam. Kameloti na křižovatkách nám strkají místní noviny, Američani to kupují – je tam materiál ze včerejšího předávání cen. Než vrátili peníze, tak jsme ucpali křižovátku a vznikla nepředstavitelná dopravní zácpa.

Africké a ne příliš důvěru vzbuzující malé letadlo nás dopraví na letiště Kilimanjaro, vzdálené asi 450 km. Po 15 minutách letu ještě mezipřistání na ostrově Zanzibar – palmy a kaluže. Prý je tam taky historické skalní město a pěstuje se hřebíček a jiné koření. K nám do letadla přistoupila skupina škaředých ženských mluvících německy. Po přistání markantní rozdíl v teplotě a příjemnosti ovzduší oproti Dar es Salaamu. Zde v důsledku více než 1000 metrů nad mořem vane příjemný vánek a je asi 23 stupňů. V dohledu hora Mount Meru (druhá nejvyšší hora Afriky), Kilimandžáro v nedohlednu.

40 minut trval transfer mikrobusem do hotelu „Novotel Mt. Meru“ v Arushi. Zde v recepci opět uvítací černošské trio, neomezené množství pomerančového džusu. Začíná lehký tropický deštík, okolní zelené pahorky africké v mlze. I zde hotelový pokoj vysokého standardu, jenom telefon není přímý mezinárodní jako v hlavním městě. Což se taky projevilo na ceně. Z Dar es Salaamu jsem domů telefonoval za cca 200 Kč, tady stejný hovor měl cenu pětinasobnou. Mobily tady nefungují.

Odpoledne vyrážím do Arushi – tady to vypadá opravdu jako skutečná nefalšovaná Afrika. Blátivé cesty, na cestě chćíplí psi, pitoreskní kadeřnická bouda, tržiště velice exotického charakteru. Dva černí gentlemani mne varovali, když jsem odbočil z hlavní cesty směrem do hor. Že prý nebezpečí přepadení. Poděkoval jsem jim. Jeden z nich byl manažerem místního hotelu „New Safari Hotel“, ale celkem slušnou angličtinou přiznal, že ten jeho hotel je „new“ už jenom podle jména. Potom mi jeden mladík nabízel svou sestru. Žvatlal něco o tom, že „pracuje pro cizince“. Nejdříve jsem si naivně myslel, že jako překladatelka, teprve po chvíli jsem pochopil, že se jedná o práci sexuální. Tak jsem zdvořile odmítl. Chtěl mi prodat alespoň svoje tranzistorové rádio – ani tento obchod se však neuskutečnil.

Jelikož začalo trochu pršet, mívám rychle jakousi bohoslužbu konanou na polorozpadlé tribuně pod velikým stromem se špatně fungujícími a pískajícími mikrofony. No co, i na našich manifestacích to občas tak ve zvukové aparatuře píská. Jenom ty tribuny jsou u nás trochu

festovnější. Před deštěm jsem se schoval pod jakousi velmi primitivní stříšku. Teprve po chvíli jsem zjistil, že ta hromada hader na zemi je spící bezdomovec, živý jen podle dechu.

V hotelu jsem si po návratu v 16.30 dal jakousi místní specialitu, což byly opečené chleby obložené vším možným. Prý je v tomto mezinárodním hotelu potrava hygienicky bezpečná. To se ještě uvidí. Večer v hotelovém pokoji to preventivně léčím na společném dýchánku, kam snesli Američani všeho chuť svých dovezených lahví. Při jakémkoliv fotografování zavelí vždy „sklenice dolů“, aby nebylo na fotografiích vidět pítí. USA je vlastně pokryteckou zemí. Američani konzumují alkohol bez jakýchkoliv zábran, ale na fotografii se to nesluší. S hrůzou si uvědomuji, že až dosud mám nejméně 90 % fotografií z takovýchto setkání se sklenicí v ruce. Asi se to u nás nebere tak přísně.

Pondělí 24. listopadu

Domorodci nám tvrdí, že v tomto období, kterému se říká „malá vlhká perioda“, prší vždy krátce jednou denně. Včera asi byla výjimka, protože pršelo dvakrát, jednou dopoledne, jednou odpoledne, vždy asi půl hodiny. Ráno je nebe modré, jenom nad horami se honí mraky. Příjemné, svěží ovzduší, zpívají jacísi exotičtí ptáci.

Putování mikrobusem po různých institucích souvisejících s aktivitami plánovaného rodičovství. Navštívili jsme jejich centrum ve vesnici Moshi (asi 50 km od Arushi po slušné asfaltové cestě). Jako přidruženou výrobu provozují farmu na pěstování zeleniny, ryb, mají taky dvě krávy a něco prasat. Provedli nás klinikou na zavádění všemožné antikoncepce. Snížili počet dětí na jednu ženu z původních 7,6 na 5,4, což považují za veliký úspěch. Těžší práce je ovšem s muži. Ukázali nám krejčovskou manufakturu se čtyřmi starými Singrovkami a anglickou školu pro malé děti. Demonstrován také traktor a jeho příslušenství. Sbory dospívajících a dobrovolných pracovníků zazpívaly antikoncepční písně a další skladby oslavující antikoncepci.

Zodpovědní pracovníci pronesli nekonečné projevy ve svahilštině chabě tlumočené.

Návrat do hotelu asi ve 14.00 hod. Šel jsem ještě na procházku do Arushi (město? vesnice?), jelikož jsem předešlého dne nedošel pro hrozící déšť až na konec tržiště. Tentokrát jsem plně vychutnal tu africkou atmosféru. Taky jsem si prohlédl polorozpadlé lešení, nebo spíš jakousi primitivní tribunu, kde se včera odehrávala ta exotická bohoslužba pod širým nebem. Zapomněl jsem, že dnes ještě nepršelo, tak jsem zmoknul pět minut před hotelem.

V hotelu jsem si potom dal kuře v kokosové omáčce. Nic moc. Abych pravdu řekl, nejsem z těch afrických specialit zase až tak příliš nadšen. Všechno to spravilo velmi dobré místní lahvové pivo Kilimanjaro. Kromě letiště Kilimanjara a piva Kilimanjara mají taky ještě minerálku stejného jména. Jenom ta hora je vidět špatně, stále je zahalena mraky. Jenom jednou na několik minut se odhalil tupý zasněžený vrcholek, ale než jsem to stačil vyfotit, už to zase bylo hned pryč. Vzpomínám, že Hanzelka a Zikmund tam před léty vylezli a vztyčili československou vlajku.

Večer jsem už potom ležel v posteli a četl dovezenou literaturu, abych nezapomněl česky.

Úterý 25. listopadu

Ráno opět start dvěma mikrobusey „to the country“. Tentokrát jízda po silnici, jaká snad není ani v Rusku. Přijeli jsme do 15 km vzdálené vesnice, kde zdejší dobrovolníci provozují speciální centrum pro mládež. Produkce písní a recitace místní černošské omladiny. Všichni to o překot natáčejí a fotí. Písně jsou vesměs s antikoncepční tematikou. Už se nedivím tomu, že Mezinárodní federace plánovaného rodičovství dává do Evropy jenom 5 % svého rozpočtu. Přestože doma na to nadáváme, tady vidím, že jsou ty peníze hrozně potřebné. Učí děti antikoncepci už od školních let. Taky mají vlastní elektrárnu a malé hospodářství.

Potom jsme ještě navštívili vládní centrum pro populační politiku. Školí lektory asi pro 300 vesnic a dostávají poměrně slušné dotace z mezinárodních organizací.

Po návratu do Arushi jsme měli v hotelu safari školení, jak se máme chovat mezi divokými zvířaty. Vystupovat z auta můžeme jenom na přímý pokyn průvodce, aby nás nesežral lev nebo jiný predátor. Pak koupel v teplé vodě, která trochu ulevila pochroumaným zádům. Pochopitelně ještě párty na hotelovém pokoji u jednoho amerického páru, jehož ženská část se jmenuje Irene. Tato dáma doposud připomínala typickou Američanku, jak ji známe z hollywoodských filmů. Neustále s něčím nespokojená a naštvaná. Tentokrát však kupodivu v dobrém rozmaru a příjemném alkoholovém rozpoložení.

President Werner Fornos mne požádal, abych mu, jeho manželce Moyne a indickému šéfovi poroty dělal na safari společnost ve „velitelském“ džípu. Čímž mne potěšil. Ještě se mi večer podařilo zavolat domů do Prahy – to byl ten pověstný hovor za 1000 Kč. Ale dozvím se aspoň, že je doma vše v pořádku, také já ubezpečím ženu o svém dobrém zdravotním stavu a pravidelném užívání antimalarik.

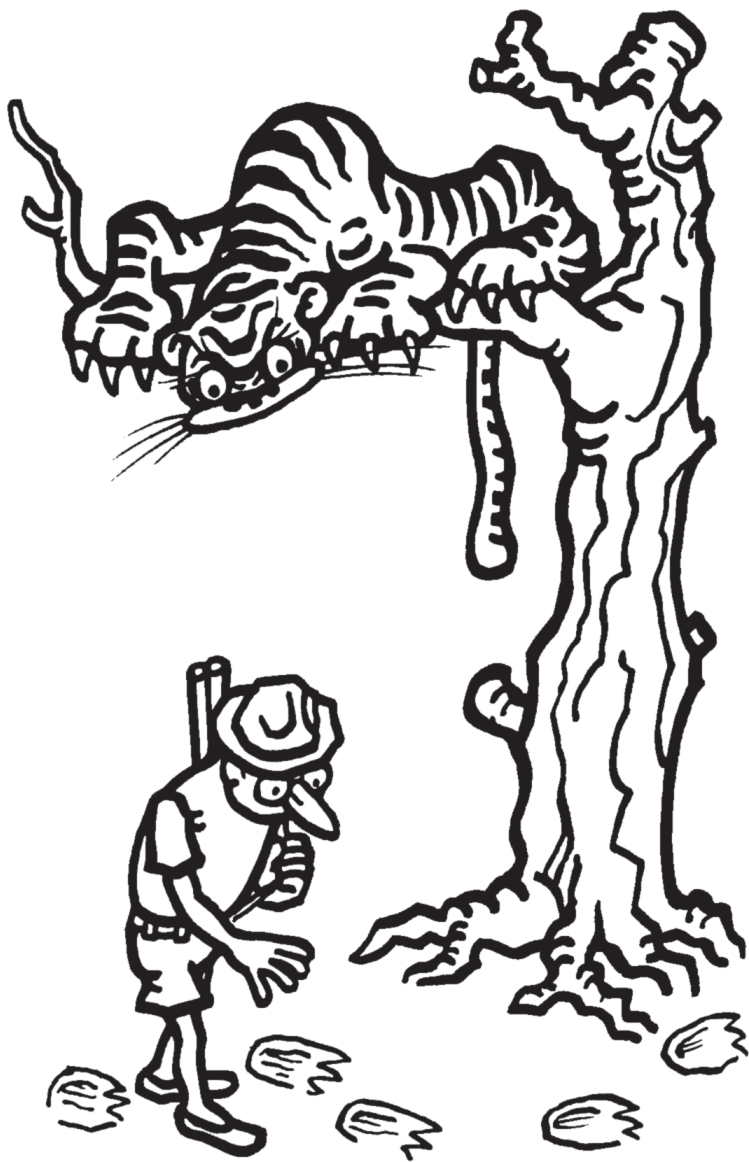
Středa 26. listopadu – začátek safari

Hned po snídani je před hotelem přistaveno pět naleštěných džípů s černými šoféry v khaki nažehlených uniformách a jedno doprovodné vozidlo se safari služebnictvem a personálem, mezi nimi jeden, který to všechno filmuje a jmenuje se Kaziměř. Náš řidič je zřejmě jakési kápo přes ty ostatní, je mladý, nesmírně sympatický a jmenuje se Mroso. Pokud prý bychom si jeho jméno nepamatovali, můžeme mu dát nějaké jiné. Každé auto je pro řidiče a pět osob. Vedle Mrosa sedí šéf celé výpravy Werner Fornos, za řidičem já a vedle mne Rahul Singh z Bombaje z Indie, spisovatel a publicista, předseda poroty, která nám udělila ceny. Za mnou sedí Joyce Cramer, sympatická dáma pracující v plánovaném rodičovství státu Maryland. Zřejmě je s Wernerem nebo jeho ženou příbuzná, nebo aspoň dobrá známá.

Před třemi lety jsme s ní byli v Anopolisu v USA na obědě. Obratnými dotazy jsem zjistil, že je jí čtyřiašedesát let. Vedle ní pak sedí Wernerova žena Moyne – dobrý duch celé expedice. Zadní sedadla jsou méně pohodlná. Přestože jsem oběma dámám několikrát v průběhu safari nabízel výměnu, nechtěly ani slyšet. Pravděpodobně kvůli mým namoženým zadům, patrně však také pro nepřetržitou mnohahodinovou americkou konverzaci, kterou spolu vedly a která neutuchala od rána do večera. Naštěstí jsem jim moc nerozuměl. Mluvily potichu, rychle a motor auta byl dostatečně hlučný.

Já se po cestě můžu držet nad sebou i madla, kterým se vysunuje střecha. Občas tedy můžu za jízdy doslova za ruce viset, což se projevuje jako výhodné zejména ve velikých výmolech. Projeli jsme centrem Arushi, které znám už z předchozích dvou individuálních vycházek. Pak následuje asi 30 km dobré asfaltové cesty – v Tanzanii velká vzácnost – tento div světa financovala prý Světová banka. První zastávka je v jakémsi obchodě se suvenýry, kterému se říká „umělecká galerie“. Hlavním sortimentem jsou ebenové hlavy všech velikostí. Velice civilizované záchody s tekoucí vodou, mýdlem a čistými ručníky. Nicméně jsme nic nekoupili – raději až na zpáteční cestě. Já jedu jenom s malým batohem a kabelkou na kameru a foťák. Většinu věcí jsem nechal v hotelu Mt. Meru v Arushi. Kdyby tak moje žena viděla tu skromnou výbavu na pětidenní safari, tak by ji nepochybně ranila mrtvice.

Na té první zastávce taky první případ lékařského zásahu – jak je vidět, budu dělat celé výpravě neoficiálního doktora, což u zhýčkaných Američanů nebude žádná sranda. Však taky filipínský karikaturista Norman B. Isaac na mne hned bujaře pokřikuje svahilským „daktari!“ Tentokrát se neudělalo dobře místopředsedkyni Populačního institutu paní Sarah Epsteinové, řečené Sally. Je jí už skoro osmdesát let a po zběžné kontrole generických názvů všech léků, které ráno měla na srdce, játra, ledviny a další orgány, jsem usoudil, že se předávkovala sedativy. Spravilo to spočítání tepu, uklidňující slovo a klid v autě v poloze pololeže. Stejně nemám nic jiného k dispozici. Pokud se

ale opravdu po cestě někomu z amerických gerontů něco vážnějšího přihodí, tak nazdar.

Potom ještě asi 10 km dobré cesty a odbočuje se vpravo na severozápad – směr jezero Manyara. Cesta má kvalitu vpravdě příšernou. Jezdí se mezi hroznými výmoly a kameny a až jeden metr hlubokými rigoly. V celé zemi se jezdí vlevo – to jsem zapomněl napsat, ale s vyhýbáním je to tak, že se často musí čekat, nebo dokonce i couvat. Taktéž předjíždění je horor. Naštěstí tu moc aut nejezdí. Sem tam safari džípy (tak tři – čtyři auta v jedné skupině), předpotopní nákladáky a taky jsme viděli dva autobusy – prý pravidelná linka. Oba vypadaly velmi africky. Z oken i dveří visely hrozny domorodců různého věku i pohlaví. Pár jich cestovalo i na střeše.

Všechna naše auta mají vysílačku, po cestě spolu všichni řidiči živě svahilsky diskutují. Mroso ovšem umí perfektně anglicky. Byl prý dokonce už i v Americe, což zřejmě v Tanzanii představuje tu nejvyšší odbornou kvalifikaci.

Z okolních z bláta uplácáných domů občas vybíhají polonahé děti a zuřivě mávají. Míjíme banánové lesíky a kávovníkové plantáže, místy je ovšem taky půda neobdělaná, ale taky se tu pasou krávy a kozy. Tato stáda pěstují především polodivocí Masajové – jsou zahaleni do ostře červených hadrů, protože věří, že červená barva odhání lvy. Jsou uhlově černí, mají na sobě spousty různých barevných šperků a dospělí muži mají v ušních boltcích veliké díry. Bydlí izolovaně od ostatního afrického obyvatelstva ve svých masajských vesnicích, kde mají chatrče uspořádané do kruhu. Pěstují mnohoženství a žádný nedokáže spočítat své sourozence. Živí se pastevectvím, konzumují hovězí a skopové. Bohužel nechtějí pěstovat ovoce a zeleninu, ačkoliv je půda dostatečně úrodná. Masajské děti v poslední době chodí taky do školy, ta je někdy vzdálená až 10 km od vesnice. Několik takových škol jsme viděli. Místo oken mají jenom zamřížované díry ve zdi.

Toto všechno nám vyprávěl a komentoval Mroso. Osobně si myslím, že to s tou masajskou návštěvou školy nebude tak žhavé – většínu dětí je totiž vidět, jak neustále pase dobytek. Jeden, asi desetiletý

pasáček, hnal holí své stádo krav po cestě s takovým zápalem, až se mu červená tóga vzadu rozestupovala a byla zřetelně vidět jeho zcela holá černá prdel.

Ještě před polednem jsme dorazili do vesnice, která se jmenuje Mto Wa Mbu. Všechna lokální jména jsou masajského původu, toto označení znamená, že jde o lokalitu na Komáří řece (Mosquito river). Arusha je proti tomu velkoměsto. Ze všech hliněných chatrčí vybíhají děti a žebrají. Chatrče mají střechy kryty banánovým listím, ve dveřích rohož nebo korálkový závěs, okna žádná. Celá oblast je ovšem velmi dobře zavlažovaná kanály spojujícími Mosquito river a Simba river (Lví řeku). Ten zavlažovací systém tady zavedli Belgičani, kteří také naučili domorodce pěstovat zeleninu a kukuřici. Taky věnovali vesničanům malý mlýn na kukuřičnou mouku – s hrdostí nám to tady domorodci demonstrovali a Belgii děkovali. Jinak pěstují hlavně banány, byli jsme v hustém a rozlehlém banánovém lese, skoro pralese. Zdejší banány jsou asi o polovinu menší než ty, které se k nám dovážejí. Jsou taky chutnější a aromatictější. Na místním trhu jsme viděli i červenou odrůdu banánů, leč neochutnali jsme. Na jedné malé farmě nám ukázali i výrobu banánového piva, ani to jsem raději nezkoušel.

Werner s sebou veze větší množství piva Heinecken v plechovkách, které mu Mroso chladí v ledničce mezi řidičem a spolujezdcem. Vede se pak tato konverzace:

Werner: Radim, what is the time?

Já: (Řeknu, kolik je hodin.)

W: No, just is the „Heinecken time!“ – a hned nabízí mně i Rahulovi. Dámy dají raději přednost tradiční americké Coca Cole. Dialog s Heineckenem se časem dosti často opakuje, takže původně v instrukcích doporučená litrová láhev vody zůstává zpravidla celý den netknutá.

Z vesnice Mto Wa Mbu pak pokračujeme kolem jezera Manyara cestou necestou na jeden z okolních kopců, kde je umístěn ubytovací podnik Kirurumu Tented Lodge. Když jsem to četl doma v Praze v přípravném itineráři cesty, myslel jsem si, že to budou obyčejné stany. Stany to sice jsou, ale nad každým je ještě vybudována střecha a celý

stan pak vypadá jako slušně prostorná ložnice s dřevěnou podlahou, dvěma pohodlnými postelemi, nočními stolky, skříní s věšáky, elektrickým osvětlením a za závěsem je navíc splachovací záchod s napojeným odpadem, umyvadlo s tekoucí vodou, ručníky a v nepromokavé kabině sprcha s teplou vodou. Taky jsme zkonzumovali pozdní oběd v místní jídelně – taky ve velkém stanu. Kuchyně neobyčejně dobrá. Počasí je krásné, vzhledem k nadmořské výšce něco přes 1500 m je příjemně. Před stanem je krytá teráska s křesílky a nádherným výhledem na jezero Manyara a okolní kopce. U jezera lesičky, pastviny a kus savany s keři. Dalekohledem jsou vidět asi tři pasoucí se žirafy.

Po obědě jedeme strmou kamenitou cestou dolů k jezeru kolem několika baobabů – ty stromy mají několik metrů v průměru, jsou staré několik set let. Ve větvích a hlavně kolem cesty pobíhá spousta paviánů. Anglické pojmenování baboon mi připadá mnohem hezčí a zvukomalebnější. Čerstvě narozená mláďata asi do jednoho měsíce věku nosí baboon na břicho, později pak paviání dítě sedí na matce jako jezdec na koni. Našeho auta se vůbec nebojí, často nechtějí ani uhnout z cesty.

U vjezdu do parku Lake Manyara se musí chvíli čekat, než řidiči zaplatí vstupné. Hlídá to tu jeden černochoch s flintou podobně předpotopní, jakou měla ještě nedávno pohraniční stráž na rumunských hranicích. Na chvíli jsme vystoupili z auta a hned jsme viděli, jak jeden statný pavián rychle vykradl odpadkový koš u vchodu, přitom ho převrhl, našel slupku od banánu a spěšně s ní utekl. Strážný s puškou se rozčílil, opici na dálku nadával svahilskými, jistě sprostými výrazy, ale svou archaickou zbraň pochopitelně nepoužil. Dotyčný baboon se pak ještě k odpadkovému koši vrátil a já jsem si ho natočil na video. Vůbec se nebál.

Po vjezdu do parku to tu opravdu vypadá jako v ZOO – průvodce nelhal. Kromě stovek opic (baboon a vervet monkey – kočkodan) jsme viděli hlavně žirafy, slony, zebry, gazely, africké bradavičnaté prase zvané warthog (má dva zahnuté tesáky jako kly a hbitě utíká s nahoru zdviženým ocasem). Také jsme spatřili na větvi stromu odpočívající párek lvů, kteří dělali, že spí, nebo snad skutečně doopravdy

spali. Loví totiž jenom lvice a to asi dvakrát týdně a to ještě v noci. Lev 20 hodin denně spí a zbývající 4 hodiny se válí. Asi proto je to král zvířat. Viděli jsme i afrického buvola (buffalo). U jezera pak plameňáky a ve vodě několik desítek hrochů, kteří prskají, chrochtají a široce otvírají tlamy. Může se jít až k jezírku, protože ve dne hroch z vody nevyleze. Váží 2000–3000 kg, vyleze pak v noci a to každý sežere asi 50–60 kg trávy. Hrošice rodí buď ve vodě nebo na souši vždy jedno mládě, které kojí zprvu na souši, ale potom taky už jenom ve vodě.

Po vyfotografování a nafilmování spousty vodního ptactva jsme se vrátili do stanového tábora. Z důvodů chronického přejedení jsem vynechal večeři. Taky proto se mi asi tak dobře ve stanu spalo. Možná, že to však bylo stanem a ovzduším, protože i zhýčkané americké turistky druhý den potvrdzovaly zatím nejlepší spánek v Africe.

Čtvrtek 27. listopadu

Nick nařídil budík na 6.30, nad jezerem je mlžný opar, svěží ovzduší – asi 16 stupňů. Američani všechno přepočítávají na Fahrenheita. Opulentní snídaně, zavazadla zatím k autům nosí domestikovaní Masajové, kteří mají stejné červené odění a velké díry v uších jako jejich divocí příbuzní žijící v hliněných vesnicích. Na rozloučenou jsme se s nimi před recepcí vyfotografovali a nafilmovali. Masajové se zásadně fotografují jenom za úplatu. Totéž se týká těch, kteří stojí kolem cesty s různými oštěpy, maskami, ozdobami a holemi. Na kšeft tady pózují pro fotografující turisty a cena za fotku je asi 1000 tanzanských šilinků (asi 50 Kč.) Dvě masajské děti hrají po cestě turistům na jakési primitivní, zřejmě vlastnoručně vyrobené housle, které vydávají jenom dva tóny, mají nasazené doma vyrobené masky z papundeklu a vybírají peníze. Schválně si vyberou ten úsek cesty, kde jsou díry tak hrozná, že se jede méně než 10 km/hod. Ještě včera jsem si myslel, že horší cesta už být nemůže. Dnes jsem se přesvědčil o tom, že může.

Jedeme stále na severozápad směrem k hranicím s Keňou a k Viktoriinu jezeru. Sem tam hliněná chatrč, nebo kruhová masajská vesnice

dost daleko od „cesty“. V autě někdy vyletíme hlavou až ke stropu, někdy se terénní džíp zase tak nakloní, že se málem převrátí. Ale nakonec se přece jenom nepřevrátí – Mroso je dobrý řidič a jeho kolegové taktéž. Zastavujeme u vjezdu do národního parku Ngorongoro. Slušné záchody a vstupné se neplatí ani na ně, ani do parku. Cesta šplhá do kopců ohraničujících pověstný kráter Ngorongoro. Až konečně nahoře zastavujeme a otevírá se výhled do toho slavného kráteru. Celá chráněná oblast má 8300 km², z toho vlastní kráter jenom asi 3 % z této plochy (260 km²), což jest kruh o průměru asi 18 km, jak jsem vypočítal pomocí kapesní kalkulačky (πr^2). Spíše má však tvar elipsy, okolní hory jsou asi 2300–2500 m vysoké, hustě zalesněné, dno kráteru je zcela ploché a travnaté.

Uprostřed kráteru je jakési jezero s měnící se hladinou vody, zřejmě podle suchého nebo mokrého ročního období. Taky jeden lesíček je na dně – zřejmě kvůli slonům. Jedině žirafy zde nežijí. Jinak jsou v kráteru snad úplně všechna africká zvířata, jako poslední se v šedesátých letech tohoto století přistěhovalo africké bradavičnaté prase warthog. Ngorongoro prý znamená něco jako pekáč, kastrol nebo pánev. Někdo prý to tady přirovnal k Noemově arše, zvířata nejsou v kráteru nijak uvězněna, žijí zde zcela dobrovolně díky vynikajícím životním podmínkám. Slávu kráteru a okolí založil německý profesor Grzimek (i když je to zřetelně polské jméno, tady to vyslovují „jimek“), napsal o tom knihu „Serengeti shall not die“ a natočil film stejného jména. Díky němu prý to tady skutečně neumřelo, ale z turistiky vzkvétá. Profesor Grzimek a jeho syn tady mají i pomníček.

Dívali jsme se do kráteru, udělali pár fotek a začalo pršet, tak honem do auta a dál. Na dno se podíváme až na zpáteční cestě. Odbočujeme vpravo a asi 5–6 km od cesty je lokalita Olduvai Gorge – archeologicky potvrzená kolébka lidstva. Zatím se vyčasil, krásně svítí slunce a my se díváme na africké Dolní Věstonice, kde se našly pozůstatky opočlověka Homo erectus. Milióny let létají vzduchem a člověk se nemůže díky příznivému klimatu divit, že si prapředek vybral ke svému polidštění právě tuto lokalitu. To jenom jeho

o milión let mladší šílení potomci se stěhují třeba na Bruntálsko, kde se musí celý rok topit. Dokonce i za tamní červencové počasí by se asi pračlověk pěkně poděkoval.

Průvodce nám to tady všechno vysvětlil a potom se přímo na vykopávkách odehrával piknik. Každý dostal v krabici kuře, obložený chleba, oškrábanou mrkev v celofánu, banány, čokoládu, sušenky a pomerančový nápoj v propichovací krabičce. Na zpáteční cestě usoudil Werner, že nastal opět Heinecken time.

Následovalo nekonečné putování ohromnými pláněmi Serengeti. Suverénně nejvíce je tu divokých afrických hřivnatých pakoňů zvaných wildbeest (asi 1 300 000 kusů). Ohromná a nekonečná stáda právě putují od hor k jezerům, což se každoročně opakuje. Za rok tak kuň ujde asi 400 km tam a 400 km zpět. Mláďata se rodí za pochodu, za sedm minut po porodu vstanou a jdou. Toto množství pakoňů je zcela fascinující. Různě křížují cestu, utíkají kolem auta a konce stáda nedohlédneš ani výborným dalekohledem Olympus made in China. Vzhledem k tomu, že je jich víc než milión, tak mne napadá, že to je jakoby celá Praha se vydala každoročně pěšky na jižní Moravu a po vypití zásob vína potom zase zpět do Prahy poklusem.

Druhým nejčastějším zvířetem je Thomsonova gazela – na boku má tmavý pruh, neustále mele ocasem a je jí všude plno. Jen v Serengeti je tohoto druhu prý čtvrt miliónu kusů. To té druhé – Grantovy gazely je o poznání méně (asi 30 000 kusů). Ta nemá pruh a je o něco větší. Z těchto „koz“ jsme poznali ještě antilopu Impala a pak dvě zvířata, která od sebe špatně rozlišuji – Kongoni a Topi. Jsou něčím mezi krávou a kozou. Více je těch topi – taky jsme měli jejich maso k večeři. Kongoni má zase blíže ke krávi. Uši má tak tvarované, že z dálky to vypadá, jako by zvíře mělo čtyři rohy. Všemmu ovšem vévodí buvol – buffalo, kříženec krávy a tanku. Tito buvolové nebývají v početných stádech, všichni se jich bojí, i člověku je prý toto zvíře svou útočnou agresivní povahou nebezpečné.

Toto všechno nám vykládal Mroso, který na požádání zastavoval, jelikož zejména dvě Američanky vzadu cítily zhruba každé dvě minuty

„to take a picture“. Některé pictures pořizovaly i za jízdy ve skákajícím voze – výsledek bych nechtěl vidět.

Zrovna se začalo stmívat (asi v 18.30 hod.), když jsme dorazili do Lobo Wildlife Lodge – místa ubytování na dvě noci. Na pláni Serengeti jsou tu a tam jako ostrovy roztroušeny z ploché krajiny náhle vyrůstající skalní útvary, říká se jim kopjes a často tam žijí lvi. Tady vybudovali uprostřed takových skal hotel skládající se z několika budov, proti okolí oplocený a ohraničený. Zatímco v ZOO bývají v klecích zvířata, tady musí na noc do takovéto klece člověk a kolem se zatím volně prohánějí šelmy a opice, pasou se nebezpeční buffalové, lítají draví ptáci. Skutečně se v noci z divočiny ozývaly zvuky jako ze zvěřince putujícího cirkusu. Taky tady lítají brouci velikosti 5–6 cm, i někteří větší. Proti tomuto hmyzu ovšem hotel není chráněn. Dveře do pokoje se musí rychle otevřít a zase zavřít a náhodou proniknuvší africké obří chrousty okamžitě zašlapat.

Jinak je to ovšem hotel velice slušně vybavený. Koupelna s vanou s teplou vodou, splachovací WC, čisté ručníky, šampóny, pěna do koupele jsou samozřejmostí. Bydlím stále s Nickem Stoutem, Američanem žijícím trvale ve Francii. Doma má manželku Francouzku a tři děti. Rozumíme si dobře. U večere je na každém stole gril s rozžhaveným dřevěným uhlím a je možno dle libosti grilovat plátky hovězího, kuřete, skopového, nebo již zmíněné antilopy topi. Vybral jsem si hovězí a antilopí. Kromě toho ovšem ještě spousta dalších jídel dle vlastního výběru, sýry a roztodivné ovoce. Nick jako naturalizovaný Francouz doporučil láhev prvotřídního jihoafrického vína. Na zpáteční cestě do pokoje přes hotelový dvůr se díváme na jižní nebe. Je úplně jasno a hvězdy jsou zcela jiné než u nás, marně hledám třeba důvěrně známý Velký vůz. Zdejší hvězdy ani neznám, dokonce ani pověstný Jižní kříž nejsem schopen identifikovat. Astronomii jsem v přípravě cesty vynechal.

Přestože se nalézáme na jižní polokouli v intimní blízkosti rovníku (velice blízko je taky ke hranicím s Keňou), je v noci pouhých 15 stupňů. Celá Serengeti je totiž vlastně náhorní rovina s průměrnou